

Correctievoorschrift VWO

2025

tijdvak 2

geschiedenis

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.
- 2 Als bij een vraag één van de 'kenmerkende aspecten' wordt gevraagd, moet in het antwoord de tekst daarvan zijn opgeschreven of dat deel ervan dat relevant is voor de beantwoording van de vraag (er zijn kenmerkende aspecten die uit meerdere onderdelen bestaan).

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

---

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

3, 1, 5, 4, 6, 2

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Prehistorie en oudheid

---

2 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Door de afbeelding van de godin Athena die toezicht houdt op het stemmen / die de winnaar van de stemming aanwijst, wordt de boodschap overgebracht dat de democratie in Athene zo goed is dat (zelfs) de godin die goedkeurt / dat de Atheense democratie functioneert omdat de stemmers wijsheid krijgen van de godin.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

3 maximumscore 1

Kern van een juist antwoord is:

Vanwege 'de confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur van Noordwest-Europa' hadden de Romeinen belang bij het tekenen van een samenwerkingsverdrag met een volk aan de noordelijke grens om de veiligheid van die grens te behouden.

of

Vanwege 'de groei van het Romeinse imperium, waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde' hadden de Romeinen belang bij het tekenen van een samenwerkingsverband met een volk dat aan de grens woonde, om vast te leggen dat dit gebied onderdeel was van het Romeinse Rijk.

Opmerking

Als het antwoord alleen een juist kenmerkend aspect bevat zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.

De middeleeuwen

4 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Langton schreef dat onderdanen niet langer gebonden waren aan hun (tegen de paus/God rebellerende) heer, waarmee hij in de late middeleeuwen gebruikmaakte van de feodale verhoudingen (of een juiste omschrijving daarvan) uit de vroege middeleeuwen. 2
- De weigering van de koning paste bij 'het conflict in de christelijke wereld over de vraag of de wereldlijke dan wel de geestelijke macht het primaat behoorde te hebben', omdat Jan zonder Land hiermee aangaf dat hij het (alleen)recht op de benoeming van bisschoppen door de paus niet erkende / dat hij moest kunnen bepalen wie de aartsbisschop werd. 1

Opmerkingen

- *Alleen als het antwoord bij de eerste deelvraag een combinatie bevat van een verwijzing naar het citaat en een daarbij passend voorbeeld van politieke continuïteit, worden scorepunten toegekend.*
- *Als het antwoord bij de tweede deelvraag alleen een juist kenmerkend aspect bevat zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.*

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Met deze geschiedenis kan worden geïllustreerd:

- 'De opkomst van handel en ambacht die de basis legde voor het herleven van een agrarisch-urbane samenleving', omdat er sprake is van buitenlandse kooplieden in Frankrijk / de verkoop van laken uit Vlaanderen. 1
- 'Het begin van staatsvorming (en centralisatie)', omdat er sprake is van een gerechtshof in Parijs waar klachten worden behandeld over grote delen van Frankrijk / dat zeggenschap had over verschillende streken. 1

Opmerkingen

- *Als het antwoord alleen een juist kenmerkend aspect bevat zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.*
- *Voor een antwoord dat ingaat op het kenmerkend aspect 'de opkomst van de stedelijke burgerij en de toenemende zelfstandigheid van steden', wordt geen scorepunt toegekend (omdat deze geschiedenis gaat over het platteland van Frankrijk).*

6 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Boccaccio geeft heidense vrouwen aandacht omdat ze iets presteren op basis van hun talent/uit verlangen naar aardse roem, wat past bij het 'veranderde mensbeeld van de renaissance' (in tegenstelling tot de middeleeuwen waar beschrijvingen van vrouwen meestal ingingen op christelijke deugden). 1
- Boccaccio doet voor dit boek onderzoek naar het erfgoed van de klassieke Oudheid / heeft klassieke werken bestudeerd. 1

7 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Het stadsbestuur bevorderde door het aanstellen van de burgers die brood uitdeelden het welzijn van de armen in de stad (wat past bij het idee van *bonum commune*). 1
- In Haarlem werd de armenhulp geregeld door burgers/het stadsbestuur en niet (hoofdzakelijk) door de geestelijkheid (zoals in eerdere eeuwen meestal het geval was). 1

Opmerking

Alleen als het antwoord een combinatie bevat van een juiste uitleg en een verwijzing naar deze geschiedenis, wordt telkens 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Vroegmoderne tijd

8 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De verklaring van Diego del Santissimo Sacramento dat de prehistorische Afrikaanse rotstekeningen waren gemaakt door Sint Thomas paste bij zijn wereldbeeld als missionaris/christen, omdat hij het hierdoor belangrijk vond te vermelden dat Afrika was bezocht door een leerling van Jezus / zich niet kon voorstellen dat de rotstekeningen waren gemaakt door een prehistorische Afrikaanse beschaving / onbekende fenomenen verklaarde vanuit zijn christelijke kennis.

9 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

bij 1:

- De koopman Bijland levert wapens/buskruit aan Antwerpen (dat in Spaanse handen is), waardoor deze handel juist het succes van het Spaanse leger bevordert.

1

bij 2:

- De Amsterdamse regenten komen door de handelswaar van Bijland in conflict met de stadhouder / De stadhouder laat de handelswaar van Bijland in beslag nemen tegen het besluit van de burgemeesters in, zodat hun recht om hun eigen beleid te voeren (wat past bij particularisme) onder druk komt te staan.
- In Amsterdam wonen veel (familieleden van) kooplieden die (na 1585) vanwege oorlogshandelingen tijdens de Opstand/het verlies van de stapelmarktfunctie naar Holland waren getrokken en door hun contacten met achtergebleven familie/bekenden een goede handelsrelatie met Antwerpen hadden.

1

1

10 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Van Collen laat zichzelf en zijn gezin afbeelden voor het landhuis / in chique kleding / op een prachtig (gefantaseerd) terras, omdat hij zijn rijke levensstijl wil benadrukken / om de nadruk te leggen op zijn rijkdom (zodat het schilderij bruikbaar is voor het eerste onderzoeksonderwerp).
- Het schilderij is bedoeld om te imponeren, waardoor het geschetste beeld overdreven/gefantaseerd is, zodat het geen representatief/compleet beeld geeft van het dagelijks leven van rijke kooplieden (zodat het schilderij minder bruikbaar is voor het tweede onderzoeksonderwerp).

2

2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Leopold schrijft dat het volk recht heeft in opstand te komen als de vorst zich niet aan de afspraken houdt / gaat uit van een contract/overeenkomst tussen de vorst en het volk, wat aansluit bij het idee van het sociale contract van Locke. 1
- Leopold schrijft dat de vorst alleen de uitvoerende macht heeft / de machten zijn verdeeld tussen de vorst en het volk, wat aansluit bij het idee van de scheiding der machten van Montesquieu. 1

Opmerking

Alleen als in het antwoord een juist idee van Locke/Montesquieu wordt genoemd met een daarbij passend uitgangspunt van Leopold, wordt telkens 1 scorepunt toegekend.

Door de tijd heen

12 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

3, 6, 5, 4, 1, 2

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vroegmoderne tijd

13 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- Dessalines verwachtte dat de Verenigde Staten, die als koloniën ook in opstand waren gekomen, andere koloniën die vrijheid nastreefden (zoals het nu vrije Haïti) zouden willen steunen. 2
- De regering van de Verenigde Staten wees het verzoek af, omdat zij vreesde dat slaafgemaakten in de Verenigde Staten geïnspireerd zouden raken in opstand te komen / dat de discussie over slavernij in de Verenigde Staten zou oplaaien als de regering een bondgenootschap aanging met een land dat had bewezen dat opstand tegen slavernij succesvol kon zijn. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Het verbod op het dragen van een livrei in dit plakkaat brengt het verlichte idee tot uitvoer dat bestaande gezagsverhoudingen moeten worden doorbroken / dat alle mensen gelijk moeten zijn, omdat wordt voorkomen dat aan feodale verhoudingen/ongelijkheid wordt herinnerd / dat duidelijk is wie bediende is en wie niet.

Opmerking

Alleen als het antwoord een combinatie bevat van een juist verlicht idee met een daarbij passende uitleg, worden scorepunten toegekend.

Moderne tijd

15 maximumscore 1

Kern van een juist antwoord is:

Bij het Congres van Wenen / Tijdens de restauratie werden verlichte idealen (van de Franse revolutie) teruggedraaid/de oude machtshebbers weer hersteld (zodat het dragen van een uniform met familiekleuren door een bediende weer werd geaccepteerd).

Opmerking

Alleen als het antwoord ingaat op het Congres van Wenen/de restauratie, wordt 1 scorepunt toegekend.

16 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Daniell geeft weer dat de handel tussen Europa en China bloeit / dat de Europese naties een sterke handelspositie hebben in Kanton, 1
- door af te beelden dat (een van de volgende): 1
  - (grote) schepen klaarliggen voor handel met de handelsposten.
  - de gebouwen van de handelsposten groot/imposant zijn.
  - er veel handelsposten zijn (te zien aan de verschillende vlaggen).
- China wordt na de Opiumoorlogen gedwongen tot het tekenen van ongelijke verdragen / het afstaan van havens (waardoor de handel niet langer alleen verloopt via Kanton). 1

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de eerste deelvraag een juist beeld bevat dat Daniell weergeeft, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

17 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit het artikel blijkt dat het bestuur denkt dat armoede wordt veroorzaakt door het drankmisbruik van arbeiders / door het gebrek aan spaarzin onder arbeiders, wat eenzijdig is omdat er weinig aandacht is voor de rol van de fabriekseigenaren / voor het gebrek aan regelgeving/scholing/uitbuiting (die ook bijdragen aan de armoede). 2
- De bestuurders zijn afkomstig uit de hogere burgerij, die hun eigen rol niet willen/kunnen zien / die weinig ervaring hebben met/kennis hebben van de daadwerkelijke omstandigheden van de arbeiders. 1
- Het bestuur sluit zich aan bij 'discussies over de sociale kwestie' door zijn zorg uit te spreken over het maatschappelijke thema drankmisbruik / zedeloosheid. 1

Opmerkingen

- *Alleen als het antwoord bij de eerste deelvraag een combinatie bevat van een verwijzing naar de bron en een daarbij passende uitleg over de eenzijdigheid daarvan, worden scorepunten toegekend.*
- *Als het antwoord bij de derde deelvraag alleen een juist kenmerkend aspect bevat zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.*

18 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

De bewering was een reactie op de (bloedige) breuk tussen de nationalisten en de communisten, waarna de weduwe van Sun Yat-sen bang was dat hierdoor het sociale aspect van de ideeën van Sun Yat-sen niet tot uitvoer zouden komen, omdat de communisten werden uitgesloten.

19 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Je vindt deze foto minder bruikbaar voor het hoofdstuk over emancipatie van vrouwen, omdat uit de teksten blijkt dat alleenstaande vrouwen vinden dat gehuwde vrouwen ontslagen moeten worden / dat ongehuwde vrouwen het zo zwaar hebben op de arbeidsmarkt dat ze oproepen tot ontslag van gehuwde vrouwen (omdat ze wisten dat dit een wens was van vele Amerikanen), wat niet past bij het verkrijgen van meer/gelijke rechten voor alle vrouwen. 2
- Je kunt met deze foto 'de crisis van het wereldkapitalisme' illustreren, omdat de crisis de hoge werkloosheid in die tijd veroorzaakt/leidt tot de New Deal (waartoe de E.R.A behoort). 1

Opmerking

Als het antwoord op de tweede deelvraag alleen een juist kenmerkend aspect bevat zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

20 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Stoetzer denkt dat de ware schuldigen niet zijn aangepakt, zodat er meer stakingen zullen volgen gericht tegen het Duitse gezag, wat hij als districtsleider van de NSB (die het Duitse gezag steunt) wil voorkomen. 1

of

- Stoetzer denkt dat als de Duitse bezetter besluit meer arbeiders te straffen/geen hooggeplaatste personen te straffen dit ertoe kan leiden dat de NSB/de Duitse bezetter minder populair wordt, wat hij als districtsleider van de NSB (die het Duitse gezag steunt) wil voorkomen. 1

- Stoetzer wil succesvol propaganda bedrijven, wat een methode van nazificatie is omdat hierdoor de bevolking kan worden geïndoctrineerd. 2

of

- Stoetzer roept op politie/burgemeesters aan te pakken die zich niet voldoende inzet/inzetten voor de Duitse bezetter, wat een methode van nazificatie is omdat alleen politie/bestuurders overblijft/overblijven die actief het Duitse nationaalsocialistische bestuur steunt/steunen. 2

21 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een voorbeeld van een onderzoeksvraag over de Duitse bezetting waarvoor de informatie van het rapport betrouwbaar is, waarbij duidelijk wordt aangegeven dat de bron een nationaalsocialistisch oogpunt weergeeft / dat de bron geschreven is door een ooggetuige/door iemand die vanuit zijn positie beschikt over informatie.

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Welke maatregelen nam de Duitse bezetter om stakingen tegen te gaan?
De bron bevat hiervoor betrouwbare informatie omdat Stoetzer een ooggetuige was / als districtsleider van de NSB kan beschikken over informatie over de maatregelen / omdat Stoetzer dit rapport schreef voor de leider van de NSB (tegen wie hij niet zal willen/niet hoeft te liegen).

Opmerking

Als het antwoord alleen een onderzoeksvraag bevat zonder uitleg over de betrouwbaarheid van de informatie, worden geen scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
22	maximumscore 3 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Ulbricht schrijft aan de Duitse soldaten dat ze slachtoffers zijn van de Duitse miljonairs/kapitalisten (wat past bij de communistische visie op oorlog). 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Ulbricht wil aan het volk van de DDR de visie overbrengen dat opname in het Oostblok verstandig is/gunstig zal zijn, door te beweren dat de Sovjet-Unie het opneemt voor arbeiders en boeren tegen het (ooglogszuchtige) kapitalisme / omdat hij door de Sovjet-Unie zal worden beschouwd als een bondgenoot (dankzij zijn optreden tijdens de Tweede Wereldoorlog). 	2
23	maximumscore 4 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> De DDR voert een planeconomie (of een juiste omschrijving daarvan) in. 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Ulbricht maakt zich zorgen om de afhankelijkheid van het Westen / omdat het Oostblok technologie moet kopen van het Westen (wat hij als onwenselijk beschouwt vanwege de Koude Oorlog). 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Chroesjtsjov zou de uitspraak dat de socialistische landen niet samenwerken kunnen opvatten als kritiek op het leiderschap van de Sovjet-Unie die zou moeten zorgen voor eenheid / die de andere regeringen in het Oostblok in de gaten zou moeten houden. 	2
	of	
	<ul style="list-style-type: none"> Chroesjtsjov zou de uitspraak dat de Comecon niet functioneert kunnen opvatten als kritiek, omdat de Comecon door de Sovjet-Unie in het leven is geroepen om de economie in het Oostblok te versterken. 	2
24	maximumscore 4 Kern van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> Mao geeft het beeld weer dat Stalin een slechte bondgenoot is / dat Stalin niet wil helpen, wat past bij de verslechterde relatie tussen de landen in de jaren 1960 (zodat Mao de eerdere samenwerking wil ontkennen/minder wil doen lijken). 	2
	<ul style="list-style-type: none"> Dr. Li Zhizui besluit zijn dagboeken te verbranden vanwege de Culturele Revolutie, waarin het gevaarlijk is dagboeken te hebben die als kritisch (over Mao) kunnen worden gezien / die Mao niet verheerlijken / waarin schrijvers als intellectueel worden vervolgd. 	2

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

25 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door het terugtrekken van het Sovjetleger zouden de overheidskosten worden beperkt, wat het beleid van perestrojka ondersteunde (dat de slecht functionerende economie van de Sovjet-Unie moest verbeteren). 1
- of
- Omdat de Westerse landen blij waren met de terugtrekking van de troepen kreeg Gorbatsjov van de Westerse landen medewerking / economische steun, die hij nodig had voor het bereiken van succes met het beleid van perestrojka. 1
- Door het loslaten van de Brezjnevdctrine (of een juiste omschrijving daarvan) was het niet meer nodig in Oost-Europa het communisme te beschermen / anticommunistische opstanden neer te slaan (zodat het leger zich kon terugtrekken). 1

26 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- De Verenigde Staten wilden bevorderen dat China ideeën over democratie zou overnemen / dat de situatie rondom de mensenrechten in China zou verbeteren, 1
- doordat China via de WTO in contact zou komen met westerse democratische ideeën/invloeden / zich zou openstellen voor samenwerking met niet-communistische landen. 1

27 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

bij 1:

- De burgerij streefde het 'burgerlijk gezinsideaal' na door voor meisjes scholing in huishoudelijke vaardigheden te verzorgen. 1

of

- De burgerij streefde verheffing van de arbeidersklasse na door scholing te verzorgen voor meisjes uit de arbeidersklasse. 1

bij 2:

- In de jaren 1970 werd niet langer gevonden dat huishoudelijk werk alleen door vrouwen moest worden gedaan / wilden er ook jongens taken op zich nemen in het huishouden, wat paste bij 'de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen'. 1

Opmerking

Als het antwoord bij de tweede deelvraag alleen een juist kenmerkend aspect bevat zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 23 juni.

6 Bronvermeldingen

---

bron 1	https://hdl.handle.net/21.12126/59524
vraag 4	https://www.jstor.org/stable/pdf/20108626.pdf?refreqid=fastly-default%3Af66079e247b7fbc71073e8c860598a59&ab_segments=&origin=&initiator=&acceptTC=1
bron 2	Giovanni Boccaccio, On Famous Women, ed. en tr. by Virginia Brown, Cambridge, Massachusetts en Londen 2001, pag. 13
vraag 8	A. Brigaglia en M. Nobili ed, The Arts and Crafts of Literacy, Islamic Manuscript Cultures in Sub-Saharan Africa, Berlin/Boston 2017, pag. 184
bron 3	Jan Wagenaar, Amsterdam, In Zyne Opkomst, Aanwas, Geschiedenissen, Voorregten, koophandel, gebouwen, kerk en staat, scholen, schutterye, gilden en regeering, Volume 1, Amsterdam, 1760, pag. 535
bron 4	https://www.rijksmuseum.nl/nl/collectie/SK-A-2416
bron 5	Adalbert Schultze, Kaiser Leopold II. und die Französische Revolution (Hannover 1899) pag. 8-9
bron 6	de-wit.net/bronnen/histo/verbod-begraven-kerken-1795.htm
bron 7	https://commons.wikimedia.org/wiki/File:William_Daniell_-_The_European_Factories,_Canton_-_Google_Art_Project.jpg
bron 8	Eerste verslag van de Algemeene Vereeniging tegen het Pauperisme van den minder gegoeden stand, Groningen 1851, pag. 40-41
bron 9	https://www.history.com/news/great-depression-married-women-employment
bron 10	M. Nijhoff, De april-mei stakingen van 1943, Rijksinstituut voor oorlogsdocumentatie, monografieën nr 2, Den Haag 1950, pag. 371-372
bron 11	Peter Groenewold, 'Stalingrad' in de Duitse herinnering, noot verwijst naar Walter Ulbricht, Zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung II 1933-1946 (Berlin DDR 1953) 282-283 via https://adoc.pub/stalingrad-in-de-duitse-herinnering.html
bron 12	https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/notes-conversation-comrade-n-s-khrushchev-comrade-w-ulbricht-1-august-1961
bron 13	E.B. Vermeer, ooggetuigen van de Chinese geschiedenis, Amsterdam 2009, pag. 299
vraag 26	https://1997-2001.state.gov/regions/eap/000524_clinton_china.htm